

УДК 336. 774 : 658. 15

Нагайчук В.В.*канд. екон. наук, доцент,**Вінницький навчально-науковий інститут економіки THEU*

E-mail: nagaichukv@mail.ru

НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Стаття присвячена розробленню пропозицій щодо удосконалення управління кредитоспроможністю позичальника в сучасних умовах, які доцільно використовувати при формуванні політики підприємства з підвищення кредитоспроможності та зростання вірогідності отримання позик у кредитних організаціях. Визначено внутрішні механізми забезпечення кредитоспроможності підприємства (оперативний – система заходів, що базується на використанні принципу «відсікання зайвого»; тактичний – система заходів, що базується на використанні принципу «стискування підприємства»; стратегічний – система заходів, що базується на використанні моделі «стійкого економічного росту»). Обґрунтовано рекомендації щодо покращення забезпечення кредитоспроможності підприємства за допомогою внутрішніх механізмів фінансової стабілізації (усунення неплатоспроможності, відновлення фінансової стійкості, досягнення фінансової рівноваги в довгостроковому періоді), що надасть можливість підвищити економічну стійкість господарюючого суб'єкта.

Ключові слова: підприємство, кредитоспроможність, фінансовий стан, управління, платіжний календар, заходи.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Актуальність зростаючої потреби в ефективному управлінні й проведенні якісного фінансового аналізу обумовлюється нестабільністю ситуації в країні: сьогодні у підприємства є грошові кошти для покриття своїх зобов'язань, а через декілька днів може виникнути гостра необхідність в залученні

позикового капіталу. Організувати всебічний аналіз кредитоспроможності підприємства можливо через побудову комплексної системи оцінки кредитоспроможності, оперативного управління кредитоспроможністю, а також шляхом організації системи документообігу, обслуговуючого цей процес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання управління кредитоспроможністю розкриті у працях Г. Алібаєвої, В. Бордюг, Л. Вдовенко, О. Вовчак, М. Дем'яненка, Н. Дехтяр, В. Зимовця, М. Куликова, А. Єпіфанова, О. Лаврушина, Т. Мельник А. Руденка, М. Сахарової, П. Стецюка, В. Тена, В. Файдушенко та ін. Аналіз ступеня розробленості проблеми управління кредитоспроможністю підприємства в сучасних умовах, з урахуванням галузевих і індивідуальних його особливостей показує, що, незважаючи на велику увагу вітчизняних і зарубіжних учених до цієї проблеми, багато її аспектів недостатньо досліджені. На сьогоднішній момент існує необхідність створення цілісної, науково обґрунтованої, логічно несуперечливої і самодостатньої прикладної системи управління кредитоспроможністю підприємства, використання якої дозволило б максимально понизити ризики неповернення запозичених коштів.

Метою статті є розроблення пропозицій щодо удосконалення управління кредитоспроможністю позичальника в сучасних умовах на основі обґрунтування шляхів покращення кредитоспроможності суб'єкта господарювання в умовах дефіциту фінансових ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Стійкий фінансовий стан формується в процесі усієї виробничо-господарської діяльності підприємства. Визначення його на ту або іншу дату відповідає на питання, наскільки правильно підприємство управляло фінансовими ресурсами впродовж звітного періоду. Проте партнерів і акціонерів цікавить не процес, а

результат, тобто самі показники оцінки фінансового стану, які можна визначити на базі даних офіційної публічної звітності [1, с. 122].

Фінансовий стан підприємства є головним критерієм для кредитних організацій при вирішенні питання про доцільність видачі йому кредиту, розміру відсотка і терміну. Від поліпшення показників фінансового стану підприємства залежать його економічні перспективи, надійні ділові стосунки з партнерами, тобто його кредитоспроможність.

Під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників фінансовий стан підприємства постійно змінюється, тому ні саме підприємство, ні учасників ринку не задовольняють дискретні звітні дані про фінансовий стан підприємства. Їм необхідно знати і якісну характеристику фінансового стану, тобто наскільки воно стійке в часі, як довго воно може зберігатися під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників, і які попереджуючі заходи необхідно здійснити для збереження нормального стану або для виходу з передкризового або кризового стану.

Зовнішнім проявом нормального фінансового стану підприємства є кредитоспроможність, тобто здатність позичальника до здійснення кредитної угоди на умовах зворотності, терміновості і платності, визначена на основі задовільної оцінки його фінансово-господарської діяльності та наявності позитивної кредитної історії.

До якісних факторів, які визначають кредитоспроможність підприємства у часі, належать [2, с. 193-194]: дохід підприємства в грошовій і негрошовій формі; співвідношення власних і позикових фінансових ресурсів в грошовій і негрошовій формі; погашення кредиторської заборгованості і виплата нарахувань в грошовій формі; повернення відсотків за користування позиковими коштами; цільове фінансування і отримані аванси.

Варто зазначити, що несвоєчасне оформлення документів на реалізацію продукції й актів виконаних робіт призводить до втрати

фінансової стійкості. Якби на залишок цільового фінансування і отриманих авансів були оформлені відповідні розрахунково-платіжні документи, то фактичний приріст власного капіталу в грошовій формі був би зовсім іншим [3, с. 22].

Таким чином, врахування перерахованих чинників, оцінка їх впливу і наслідків є неодмінною умовою забезпечення стійкої платоспроможності і кредитоспроможності в часі. Кожен з цих чинників якісно і кількісно впливає на фінансовий стан підприємства, а між ними існує безпосередня залежність як за формою, так і за змістом.

Тому для забезпечення стійкого фінансового стану, тривалого в часі і з достатнім запасом міцності, необхідно включити в розгляд умови, що характеризують сферу фінансової рівноваги. Ці умови виступають конкретними обмеженнями на [4, с. 388]: використання доходу в статутних цілях; залучення позикових коштів; утворення нарахувань та їх виплата; поповнення майна; власні кошти, що залишаються у розпорядженні підприємства.

Стійкий фінансовий стан, у свою чергу, чинить позитивний вплив на виконання виробничих планів і забезпечення потреб виробництва необхідними ресурсами. Тому фінансова діяльність як складова частина господарської діяльності має бути спрямована на забезпечення планомірного надходження і витрачання грошових ресурсів, виконання розрахункової дисципліни, досягнення раціональних пропорцій власного і позикового капіталу та найбільш ефективного його використання.

Управління кредитоспроможністю підприємства в умовах ринку є одним з основних напрямів управлінської діяльності. Ефективне управління кредитоспроможністю підприємства дозволяє господарюючому суб'єктові оперативно вирішувати завдання виживання в умовах конкурентної боротьби та мати можливість своєчасно і в необхідному обсязі отримати й погасити позикові кошти. Високий рівень

кредитоспроможності дає можливість максимізувати його прибуток і рентабельність діяльності, за рахунок залучення додаткових джерел фінансування. Усе це підвищує вартість самого підприємства, забезпечує його інвестиційну привабливість і надійну перспективу.

Суб'єкти господарювання повинні будувати свою систему управління кредитоспроможністю так, щоб забезпечити підприємству достатній обсяг вільних фінансових ресурсів, що дозволяють своєчасно і в повному обсязі фінансувати усі поточні потреби підприємства.

Основна роль в системі забезпечення кредитоспроможності підприємства відводиться використанню внутрішніх механізмів фінансової стабілізації (оперативний – система заходів, що базується на використанні принципу «відсікання зайвого»; тактичний – система заходів, що базується на використанні принципу «стискування підприємства»; стратегічний – система заходів, що базується на використанні моделі «стійкого економічного росту») [5, с. 168].

Для усунення поточної неплатоспроможності оперативні заходи зі стабілізації фінансової ситуації ґрунтуються на принципі «відсікання зайвого», а саме скороченні поточних витрат з метою попередження зростання фінансових зобов'язань і реалізації окремих видів активів з метою збільшення позитивного грошового потоку, а також термінове стягнення дебіторської заборгованості. За допомогою погашення дебіторської заборгованості підприємство може підвищити рівень ліквідності. В даному випадку можливий факторинг, тобто передача права на затребування дебіторської заборгованості. Банк придбає право на затребування дебіторської заборгованості покупця і замовника продукції, що дозволить підприємству найшвидше отримати грошові кошти.

Для забезпечення повного і своєчасного отримання грошових коштів, на нашу думку, необхідно проводити наступну роботу зі зниження дебіторської заборгованості: здійснювати щоденний контроль

надходження грошових коштів; з підприємствами укладати договори із застосуванням авансової системи розрахунків; своєчасно виставляти рахунки на оплату, акти виконаних робіт, акти звіряння розрахунків; з підприємствами листуватися: направляти листи-нагадування про заборгованість; погоджувати графіки погашення заборгованості; проводити претензійну роботу.

Одним з основних і найбільш радикальних напрямів забезпечення кредитоспроможності підприємства є пошук внутрішніх резервів зі збільшення прибутковості виробництва і досягнення беззбиткової роботи за рахунок повнішого використання виробничої потужності, підвищення якості і конкурентоспроможності продукції, раціонального використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, скорочення непродуктивних витрат і втрат, зниження собівартості [6, с. 224].

Мета забезпечення кредитоспроможності вважається досягнутою, якщо усунена поточна неплатоспроможність підприємства, тобто обсяг надходження грошових коштів перевищив обсяг невідкладних фінансових зобов'язань в короткостроковому періоді. Це означає, що загроза банкрутства підприємства в поточному відрізку часу ліквідована або носить, як правило, відкладений характер.

Наступним етапом є відновлення фінансової стійкості. Неплатоспроможність підприємства може бути усунена впродовж короткого періоду за рахунок здійснення ряду аварійних фінансових операцій, але якщо самі причини, що генерують неплатоспроможність, залишатимуться незмінними, то незабаром підприємство знову може виявитися неплатоспроможним.

Тому важливо одночасно усунути негативні причини або різко обмежити їх вплив на кредитоспроможність підприємства. Це дозволить усунути загрозу банкрутства не лише в короткому, але і у відносно тривалішому проміжку часу.

Досягнення кредитоспроможності підприємства в середньостроковому періоді відбувається як продовження реалізації заходів, що приймаються зі скорочення споживання фінансових ресурсів і збільшення позитивного потоку приросту власних фінансових ресурсів.

Скорочення споживання фінансових ресурсів пов'язане із застосуванням принципу «стискування підприємства»: чим більше буде позитивний розрив між припливом грошових коштів і їх відтоком, тим швидше досягається кредитоспроможність підприємства [7, с. 263].

Скорочення необхідного обсягу споживання фінансових ресурсів можна досягти наступними заходами: скороченням обсягу виробничої діяльності за рахунок припинення випуску нерентабельної продукції; скороченням підрозділів апарату управління; скороченням частини допоміжних і підсобних підрозділів; забезпеченням оновлення позаоборотних активів переважно за рахунок їх оренди (лізингу); здійсненням дивідендної політики, адекватної кризовому фінансовому розвитку підприємства, з метою збільшення чистого прибутку, що направляється на розвиток виробництва.

Мета цього етапу забезпечення кредитоспроможності вважається досягнутою, якщо підприємство вийшло на рубіж фінансової рівноваги. Фінансова рівновага підприємства забезпечується за умови, що обсяг позитивного грошового потоку за усіма видами господарської діяльності в певному періоді дорівнює планованому обсягу негативного грошового потоку.

В умовах ринкових відносин основним завданням підприємства є підвищення ефективності його функціонування за рахунок раціонального управління грошовими потоками, яке дозволить забезпечити фінансову рівновагу та ритмічність діяльності підприємства, прискорити обіг капіталу, знизити ризик неплатоспроможності та отримати прибуток [8, с. 245].

Завершальним етапом відновлення кредитоспроможності є забезпечення фінансової рівноваги в тривалому періоді.

Повне забезпечення кредитоспроможності досягається тільки тоді, коли підприємство забезпечило тривалу фінансову рівновагу в процесі свого функціонування, створило умови для свого самофінансування, розвитку виробництва та усунення старих й виникаючих нових загроз поліпшенню фінансових результатів діяльності суб'єкта господарювання [9, с. 118].

Для оперативного внутрішнього аналізу поточної кредитоспроможності, щоденного контролю за надходженням коштів від продажу продукції, погашення дебіторської заборгованості та іншими надходженнями грошових коштів, а також для контролю за виконанням платіжних зобов'язань перед постачальниками, банками та іншими кредиторами складається платіжний календар, в якому, з одного боку, підраховуються готівкові і очікувані платіжні кошти, а з іншого – платіжні зобов'язання на цей же період.

Окрім складання платіжного календаря фінансові менеджери підприємства можуть розробляти заходи з прискорення залучення грошових коштів і уповільненню їх виплат.

У число заходів з прискорення залучення грошових коштів в короткостроковому періоді, на нашу думку, можуть входити: забезпечення часткової і повної передоплати за продукцію (послуги) що має великий попит на ринку; скорочення термінів надання товарного кредиту; збільшення розміру цінових знижок для реалізації продукції за готівковий розрахунок; прискорення інкасації простроченої дебіторської заборгованості; використання сучасних форм реінвестування дебіторської заборгованості (врахування векселів, факторингу, форфейтингу).

У число заходів з уповільнення виплат грошових коштів в короткостроковому періоді можуть входити: збільшення узгодженості з

постачальниками термінів надання підприємству товарного кредиту; придбання довгострокових активів на умовах лізингу; реструктуризація отриманих кредитів шляхом перетворення короткострокових в довгострокові.

Але оскільки ці заходи, підвищуючи рівень абсолютної кредитоспроможності підприємства в короткостроковому періоді, можуть створити проблеми дефіцитності грошових потоків в майбутньому, то паралельно мають бути розроблені заходи зі збалансованості дефіцитного грошового потоку в довгостроковому періоді [10, с. 52].

У число заходів з прискорення залучення грошових коштів в довгостроковому періоді, на нашу думку, можуть входити: додаткова емісія акцій; додатковий випуск облігаційної позики; залучення довгострокових кредитів; продаж частини довгострокових фінансових вкладень; продаж або здача в оренду невживаних видів основних засобів.

У число заходів з уповільнення виплат грошових коштів в довгостроковому періоді можуть входити: зниження суми постійних витрат підприємства; скорочення обсягу реальних інвестицій; скорочення обсягу фінансових інвестицій; передача в муніципальну власність об'єктів соціально-культурного призначення.

Окрім перерахованих заходів підвищити кредитоспроможність підприємства можна шляхом: зниження суми постійних витрат підприємства; зниження рівня змінних витрат; проведення ефективної податкової політики; використання методів прискореної амортизації.

Висновки. Резюмуючи вищезазначене можна стверджувати, що стійкий фінансовий стан, віднесення підприємства до високого класу кредитоспроможності, зростання доходів від основної діяльності, позитивна кредитна історія та довгострокове співробітництво з кредитними організаціями дозволяє суб'єкту господарювання в подальшому успішно поєднувати власну політику фінансування

відтворення основних засобів і оборотних коштів з можливістю подальшого рефінансування і здешевлення позик.

Список використаних джерел:

1. Атаманова О. М. Анализ кредитоспособности предприятия-заемщика / О. М. Атаманова // Актуальные вопросы экономических наук. – 2012. – № 27. – С. 121-125.
2. Шевчук Н. С. Якісні та кількісні параметри аналізу кредитоспроможності / Н. С. Шевчук // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2012. – Вип. 2. – С. 191-195.
3. Белозерцев В. Концептуальна модель формування кредитної політики підприємств молокопереробної галузі України / В. Белозерцев // Економіст. – 2012. – № 8. – С. 79-82.
4. Остафіль О. Комплексна оцінка кредитоспроможності позичальника як інструмент управління кредитним ризиком банку / О. Остафіль, М. Рубаха // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – Вип. 19. – С. 387-396.
5. Беляева О. В. Внутренние механизмы финансовой стабилизации предприятия / О. В. Беляева // Известия Юго-Западного государственного университета. Серия: Экономика. – 2012. – № 2. – С. 167-170.
6. Тен В. В. Оценка качества организационной модели управления как инструмент оценки кредитоспособности предприятия-заемщика / В. В. Тен // Вестник Тамбовського государственного технического университета. – 2007. – № 1. – Т. 12. – С. 220-226.
7. Філіна Г. І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посібник / Г. І. Філіна. – 2-ге вид., перероб. та допов. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 320 с.

8. Нагайчук В. В. Управління грошовими потоками підприємства / В. В. Нагайчук // Вісник соціально-економічних досліджень : Збірник наукових праць. – Одеса : ОНЕУ, 2014. – № 1 (52). – С. 245-249.

9. Колотуха С. Кредитування підприємств агросфери: стан, проблеми та напрями вдосконалення / С. Колотуха, П. Боровик, І. Коваленко // Банківська справа. – 2013. – № 5. – С. 115-125.

10. Шаптиц А. А. Кредитоспособность системообразующих предприятий России: ликвидность и финансовая устойчивость / А. А. Шаптиц // Финансовая аналитика: проблемы и решения. – 2012. – № 35. – С. 44-57.

REFERENCES:

1. Atamanova, O. M. (2012) Analiz kreditosposobnosti predpriyatiya-zaemshchika [Analysis of solvency of the enterprise borrower]. *Aktualnye voprosy ekonomicheskikh nauk [Actual questions of economic sciences]*, 27, pp. 121-125 [in Russian].

2. Shevchuk, N. S. (2012) Yakisni ta kilkisni parametry analizu kredytopromozhnosti [Quality and quantitative parameters of analysis of solvency]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen [Bulletin of socio-economic researches]*, Issue 2., pp. 191-195 [in Ukrainian].

3. Bielozersev, V. (2012) Kontseptualna model formuvannia kredytnoi polityky pidpriemstv molokopererobnoi haluzi Ukrainy [Conceptual model of forming of credit policy of enterprises of milkprocessing industry of Ukraine]. *Ekonomist [Economist]*, 8, pp. 79-82 [in Ukrainian].

4. Ostafil, O., & Rubakha M. (2009) Kompleksna otsinka kredytopromozhnosti pozychalnyka yak instrument upravlinnia kredytnym ryzykom banku [Complex estimation of solvency of borrower as instrument of management of bank a credit risk] *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini [Forming of market relations in Ukraine]* Issue 19, pp. 387-396 [in Ukrainian].

5. Belyaeva, O. V. (2012) Vnutrennie mekhanizmy finansovoi stabilizatsii predpriyatiya [Internal mechanisms of financial stabilization of the enterprise]. *Izvestiya Yugo-Zapadnogo gosudarstvennogo universiteta [News of the South-west state university]* . Ser.: *Ekonomika*, 2, pp. 167-170 [in Russian].
6. Ten, V. V. (2012) Otsenka kachestva organizatsionnoi modeli upravleniya kak instrument otsenki kreditosposobnosti predpriyatiya-zaemshchika [Quality evaluation of organizational management model as tool of assessment of creditworthiness of the enterprise-borrower]. *Vestnik Tambovskogo gosudarstvennogo tekhnicheskogo universiteta [Bulletin of Tambov state technical university]*, 1. Vol. 12, pp. 220-226 [in Russian].
7. Filina, H. I. (2009) *Finansova diialnist subiektiv hospodariuvannia [Financial activity of subject of management]*. Kyiv : Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].
8. Nahajchuk, V. V. (2014) Upravlinnia hroshovymy potokamy pidpriemstva [Management of enterprise cash flows]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen [Bulletin of socio-economic researches]*, 1 (52), pp. 245-249 [in Ukrainian].
9. Kolotukha, S., & Borovyk, P., & Kovalenko, I. (2013) Kredytuvannia pidpriemstv ahrosfery: stan, problemy ta napriamy vdoskonalennia [Crediting of enterprises of agrosphere : the state, problems and directions of perfection]. *Bankivska sprava [Banking]* 5, pp. 115-125 [in Ukrainian].
10. Shaptits A. A. (2012) Kreditosposobnost sistemoobrazuyushchikh predpriyatii Rossii: likvidnost i finansovaya ustoichivost [Creditworthiness of the systemically important enterprises of Russia: liquidity and financial stability]. *Finansovaya analitika: problemy i resheniya [Financial analytics: problems and decisions]*, 35, pp. 44-57 [in Russian].

НАГАЙЧУК В. В. НАПРАВЛЕНИЯ УЛУЧШЕНИЯ КРЕДИТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ

Статья посвящена разработке предложений относительно усовершенствования управления кредитоспособностью заемщика в современных условиях, какие целесообразно использовать при формировании политики предприятия из повышения кредитоспособности и роста достоверности получения ссуд в кредитных организациях. Определены внутренние механизмы обеспечения кредитоспособности предприятия (оперативный - система мероприятий, которая базируется на использовании принципа "отсечения лишнего"; тактический - система мероприятий, которая базируется на использовании принципа "сжатия предприятия"; стратегический - система мероприятий, которая базируется на использовании модели "стойкого экономического роста"). Обоснованы рекомендации относительно улучшения обеспечения кредитоспособности предприятия с помощью внутренних механизмов финансовой стабилизации (устранение неплатежеспособности, возобновления финансовой стойкости, достижения финансового равновесия в долгосрочном периоде, что предоставит возможность повысить экономическую стойкость хозяйствующего субъекта.

Ключевые слова: предприятие, кредитоспособность, финансовое состояние, управление, платежный календарь, мероприятия.

NAGAICHUK V. DIRECTIONS OF IMPROVEMENT OF SOLVENCY OF ENTERPRISES

The article is sanctified to development of suggestions in relation to the improvement of management of solvency of borrower in modern terms, what it is expedient to use for forming of politics of enterprise from the increase of solvency and height of authenticity of receipt of loans in credit organizations. The internal mechanisms of providing of solvency of enterprise are certain

(operative is the system of measures, that is based on the use of principle of "chopping off superfluous"; tactical is the system of measures, that is based on the use of principle of "compression of enterprise"; strategic is the system of measures, that is based on the use of pattern of "firm economic growth") . Recommendations in relation to the improvement of providing of solvency of enterprise by means of internal mechanisms of the financial stabilizing (removal of insolvency, proceeding in financial firmness, achievement of financial equilibrium in a long-term period) are substantiated, what will give possibility to promote economic firmness of managing subject.

Keywords: enterprise, solvency, financial state, management, pay calendar, events.

Стаття надійшла до редакції 22.12.2016 р.

Авторська довідка

	Українською мовою	Англійською мовою
ПІБ/ Last name, first name	Нагайчук Вікторія Валеріївна	Nagaichuk Viktoriia
Науковий ступінь/ Scientific degree	канд. екон. наук	Ph.D. in Economics
Вчене звання/ Scientific rank	Доцент	Associate Professor
Посада/ Position	доцент кафедри фінанси і кредит	Associate Professor of Finance and Credit Department
Установа/ Establishment	Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ	Vinnitsia Educational-Scientific Institute of Economics Of Ternopil National University of Economics